



Radikal Sürdürülebilirlik Perspektifinden Kamusal Alan ve Umut

The Public Sphere and Hope from the Perspective of Radical Sustainability

Devran Bengü¹

Öz

Sürdürülebilir kalkınmanın her üç boyutunun da uzun vadede etkili sonuçlar vermesi için radikal yaklaşımlarla bütüncül olarak planlanması gerektiği fikri bu çalışmanın omurgasını oluşturmaktadır. Böyle bir kalkınma yaklaşımı demokrasinin varlığını ve işleyişini gerektirir. Demokrasi temelli bir perspektiften bakıldığında, kamusal alanın canlılığı ve sürekliliği sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal boyutunda temel ilkelere. Kamusal alan kuramcıları Arendt, Habermas, Negt ve Kluge'nin çalışmalarından yararlanılmıştır. Umutun varlığı sürdürülebilir yaşamın her boyutu için gereklidir. Eğitim bilimlerinde sürdürülebilirlik pedagojisi üzerine yapılan çalışmalar, umut pedagojilerinin sürdürülebilirlik kavramının temel değerlerinin özümsemesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Sürdürülebilirlik pedagojisi bağlamında etkili olduğu vurgulanan 'umut' olgusunun kamusal alanın sürdürülmesinde de önemli ve gerekli olduğu kuramsal çerçevede ortaya konulabilir. Kavramlar arasındaki ilişkileri tespit etmek ve bir teori oluşturmak için felsefe, siyaset felsefesi ve eğitim bilimleri disiplinlerinde bir literatür araştırması yapılmıştır. Kavramlar arasında umut olgusu üzerinden kurulan korelasyon, kamusal alanın sürdürülebilirlik pedagojisi için etkili bir araç olduğuna dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, umut pedagojilerinin yaygınlaştırılmasının da kamusal alanın canlılığının sürdürülmesinde etkili bir yaklaşım olacağı öngörülebilir. Bu etkileri dikkate alan strateji ve planlar radikal sürdürülebilirlik yaklaşımlarını güçlendirecektir. Bu çalışma, uzun soluklu sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yöntemlerin geliştirilmesi için teorik bir temel sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Kamusal alan, Radikal, Sürdürülebilirlik, Umut.

ABSTRACT

The idea that all three dimensions of sustainable development need to be planned holistically with radical approaches to provide effective long-term results forms the backbone of this study. Such an approach to development requires the existence and functioning of a democracy. From a democracy-based perspective, the vitality and maintenance of the public sphere are fundamental principles in the social dimension of sustainable development. The works of the public sphere theorists Arendt, Habermas, Negt, and Kluge were utilized. The existence of hope is necessary for every dimension of sustainable life. Studies on sustainability pedagogy in educational sciences have revealed that pedagogies of hope are effective in assimilating the core values of the concept of sustainability. It can be revealed in the theoretical framework that the phenomenon of 'hope,' which is emphasized to be effective in the context of sustainability pedagogy, is also important and necessary in the maintenance of the public sphere. To identify the relationships between the concepts and frame a theory, literature research in the disciplines of philosophy, political philosophy, and educational sciences was conducted. The correlation between concepts through the phenomenon of hope draws attention to the fact that the public sphere is an effective tool for sustainability pedagogy. Similarly, it can be predicted that the dissemination of pedagogies of hope will be an effective approach to maintaining the vitality of the public sphere. Strategies and plans that consider these impacts will strengthen radical sustainability approaches. This study provides a theoretical basis for developing methods for long-lasting sustainable development.

Keywords: Democracy, Public sphere, Radical, Sustainability, Hope.

¹ Corresponding Author: Istanbul Arel Üniversitesi, devranbengu@gmail.com, 0000-0002-1193-1711



GİRİŞ:

Sürdürülebilirlik, kalkınma odaklı olarak 1980'li yılların son çeyreğinde küresel anlamda öne çıkan bir kavram olmuştur. Sürdürülebilirlik olgusu, kalkınmanın her üç boyutuyla iktisat başta olmak üzere, pek çok disiplinde irdelenmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Kentsel planlama ve mimarlık literatürlerinde de yine her üç boyutuyla üzerinde çalışılmaya ve araştırılmaya devam edilen bir kavramdır. Kapitalist paradigmanın hâkim olan mekânsal örgütlenme dinamikleri ve rant odaklı üretim biçimleriyle şekillenen sermayenin hizmetindeki uygulamalarla, sürdürülebilirlik kavramı piyasa dinamiklerinin pazarlama araçlarına dönüştürülmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın her üç boyutunun holistik olarak ele alındığı interdisipliner çalışmalarla, hatta küresel ilişkileri de içerecek planlama stratejileriyle fiilen etkili olabileceği gerçeği genelde göz ardı edilmektedir. Bu gerçekliğin planlamalarda ve uygulamalarda hayata geçirebilmesi; kavramın kuramsal altyapısının irdelenmesi, ilkelerinin tanınır hale gelmesi ve toplumsal olarak bilincine varılmasıyla mümkün olabilir. Disiplinler bağlamında ayrıştırılarak ve her bir disiplinin altında yer alan özel uzmanlık alanlarına göre özelleştirilerek ele alınan sürdürülebilirlik kavramı, örneğin mimaride 'sürdürülebilir malzemeler' bağlamında kavramın ele alınması gibi sektörel ayrıştırmalar, sürdürülebilirliğin kalkınma ekseninde ele alınmakta olduğu bilgisinin terk edilmesi ve kavrama prestij unsuru katan farklı tanımlar atfedilmesini ortaya çıkarmaktadır. Zaten hızla büyüme amacındaki kapitalist paradigma kendi çıkarı doğrultusunda, kavramların tanımlarını tüketim odaklı olarak farklılaştırmayı temel bir yöntem olarak da kullanır (Bali, 2002; Urry, 1999; Yırtıcı, 2005; Öncü ve Weyland, 2005).

Bu bakış açısıyla makalede sürdürülebilir kalkınma ekseninde ele alınacak olan sürdürülebilirlik kavramının 'radikal' olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Makale kavramsal bir araştırmadır. Kavramların tanımlarının ve bu tanımlar arasındaki felsefi ilişkilerin irdelenmesi üzerinden bir teorem ortaya konulmaktadır.

Bu yaklaşımda 'radikal sürdürülebilirlik' bağlamında literatürde ele alınan çalışmalardan yararlanılmıştır. Sürdürülebilirliğin neden radikal bir yaklaşım olması gerektiği açıklanmaktadır. Açıklamayı somut olarak tanımlayabilmek için yerel iki örnekten yararlanılmıştır. Sürdürülebilirliğin etkin olabilmesi için her üç boyutunun holistik olarak bu radikallik ile planlanması gerekir. Ancak bu planlamanın yapılabilmesi demokratik bir yapının varlığına ihtiyaç duymaktadır. Makalede bunun açıklanması kamusal alan¹ kavramı üzerinden yapılmaktadır. Zira demokrasinin temel araçlarından biri olan kamusal alanın sürdürülebilirlik bağlamında zaruri bir işlevi söz konusudur. Bu işlevin kendisinin sürdürülebilir olması motivasyon olarak 'umut' olgusunun varlığını gerektirmektedir. Bu bakış açısını destekleyen bilgiler için temel felsefe ile siyaset felsefesi disiplinleri ve eğitim bilimlerinde yer alan literatürden yararlanılmıştır.

2000'li yılların ilk çeyreğinden itibaren sürdürülebilirlik pedagojisi ve umut pedagojisi üzerine eğitim bilimlerinde yapılan çalışmalar vardır. Bu çalışmalarda sürdürülebilirlik kavramının kalkınmanın her üç boyutuyla ilişkili olarak ele aldığı temel değerlerin kanıksanmasında umut pedagojilerinin etkili olduğu üzerinde durulmaktadır. Siyaset felsefesinde kamusal alan ile ilgili teorilere bakıldığında kamusal alanın sürekliliğinin de umut olgusuyla ilişkili olduğu teorik olarak açıklanabilmektedir. Yine kamusal alanın, sürdürülebilirliğin pedagojisi bağlamında etkili bir araç olabileceği de teorik tanımları çerçevesinde ileri sürülebilmektedir. Böylelikle 'umut' gerek sürdürülebilirliğin pedagojisi bağlamında gerekse de bu pedagojinin aracı olabilecek kamusal alanın sürekliliğinde önemli ve gerekli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç bölümünde, önceki bölümlerde ele alınan kavramsal ilişkiler, holistik ilişkileri üzerinden özetlenmektedir. Özellikle mimarlık ve planlama disiplinleri başta olmak üzere, radikal sürdürülebilirliği önceleyen kamusal alan odaklı üretilebilecek strateji ve planlamalar için önermelere değinilmiştir.

1. Sürdürülebilirliğin neden radikal² olması gerekir?

Sürdürülebilirlik kavramının genel olarak akademik literatürdeki farklı disiplinlerde irdelenmeye başlaması genel olarak 1987 Bruntland Raporu ile tarihlendirilir (World Commission on Environment and Development, 1987). Raporda yer alan “Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” ifadesi de sürdürülebilirliğin kalkınma kavramı bağlamındaki temel tanımı olarak kabul görmüştür (Bengü, 2012; Sev, 2009). Böylelikle sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak 1987 senesinde literatüre girmiştir. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın 1992 senesindeki eylem planında kavram yeniden ele alınmıştır. Gündem 21 raporu kapsamında değerlendirilmiştir. 2002 senesinde Johannesburg'da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde ele alınan uygulama planında yeniden yorumlanmıştır (Sev, 2009; United Nation, 2023). Sürdürülebilirlik kavramının 'kalkınma' bağlamında ekonomik, ekolojik ve sosyal olarak bilinen üç temel boyutu yer almaktadır. Zamanla farklı disiplinlerde de irdelenen 'sürdürülebilirlik' kavramı ve yer aldığı literatürler incelendiğinde; bu farklı disiplinlerdeki çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan kapsamlı tanımlara bakıldığında, kalkınma bağlamında geliştirilen kavramın, sosyal ve ekolojik gelişmelerle ilgili konularda da ön plana çıktığı görülür. Günümüzde farklı disiplinlerde farklı uzmanlık alanlarında daha da geniş bir yelpazede kullanılmaktadır. Ancak farklı disiplinlerin uzmanlaştığı alanlar içerisinde sürdürülebilirliğin indirgenen çerçevelerde ele alınan ve pazarlama amaçlı bir hal alan niteliği, kavramın bütünsel anlamda her üç boyutu arasındaki holistik ilişkilerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Tıp alanındaki uzmanlaşmalarda kimi zaman beden bütüncül çalışmasındaki holistik ilişkinin göz ardı ediliyor olmasına benzer bir durum söz konusudur. Bu bakış açısıyla tekrar 1987 yılındaki tanımlamaya dikkat edildiğinde aslında sürdürülebilirliğin radikal bir yapıya ihtiyaç duyduğu üzerinde özellikle düşünülmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kalkınma bağlamındaki sürdürülebilirlik yaklaşımının aslında felsefi bir yaklaşım içerdiği unutulmamalıdır. Felsefi teoremler teoremin çatısını oluşturan temel kavramın değil bu kavramın alt başlıklarındaki ikiliklere odaklandığında kavramın da reddine neden olurlar (Dewey,1931/1985). Sürdürülebilirliğin farklı disiplinlerde parçalanarak ele alınan alt başlıklarında üretilen teorik ve/veya pragmatik çözümlerin de aslında sürdürülebilirliğin küresel boyuttaki holistik çalışan radikal yapısına bir fayda sağlayamadığı ileri sürülebilir. Zira bu durumun yarattığı olumsuz sonuçlar, günümüzde küresel olaylarda ortaya çıkan ekonomik, ekolojik ve toplumsal sorunların her birinde gözlemlenebilmektedir (Altınok, 2013; Özcan, 2019).

Yer kürede yaşanan iklim krizi gücünü arttıran ve her geçen gün daha büyük sorunlara neden olan küresel bir gerçeklik olmuş durumdadır. Kapitalist sistem global anlamda mekânsal örgütlenmeyi biçimlendirmektedir. Ancak ironik olan, bu sistem de kendi içinde küresel büyük bir kriz yaşamaktadır. Ulus devletlerin gerek kendi sınırları içinde gerekse de uluslararası ilişkilerde kapitalist paradigmanın yarattığı dinamiklerle yaşadıkları ekonomik krizin yanı sıra sosyal buhranların da dünyada yaygınlaştığı ve güçlendiği gözlemlenmektedir. Kentlerin tahrip edilmesiyle ortaya çıkan yoğun göç dalgaları, sığınmacı ve mülteci problemlerini zirveye taşıırken bir yandan da yerel kültürel belleklerin yok olmasına, aşınması ya da değişmesine neden olmaktadır. Değişen demografiler ve dünya genelinde eğilim gören otoriter yönetimlerle toplumsal hafızalar ve kent bellekleri de sürdürülebilirlik bağlamındaki işlevlerini yitirmek ile karşı karşıyadır. İnsanlık, Solnit'in de belirttiği gibi öngörülemez hayati, dönüştürücü hareketlerle dolu kâbus gibi bir dönemin yaşandığı tarihsel bir döngü içinde yer almaktadır (Solnit, 2016). İnsanlığın bu döngüden çıkabilmesinde sürdürülebilir bir yaşamın her üç

boyutuyla ele alınması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak üzerinde durulması gereken bu dönüşümün radikal bir dönüşüm olması gerektirir. Küresel olarak ve her üç boyutu da ele alacak şekilde planlanabilmelidir. Radikal kelimesinin tanımı gereği öze bağlı olması gerekir.

Sürdürülebilir bir kalkınmanın radikal olması, sadece yüzeydeki problemleri ele almak yerine, sorunların kökenlerine inerek öze bağlı ilişkileri dikkate almayı amaçlar. Lange'ye göre radikal olmak, mevcut sistemin temellerine inmeyi ve temeldeki ilişkileri göz önünde bulundurmaya gerektirir (Lange, 2013). Bu perspektife göre, sürdürülebilir bir kalkınmanın da yöntemlerini doğadan esinlenerek ve doğaya uyumlu şekilde geliştiren ekolojik yöntemleri, toplumsal ahlakı, sosyokültürel çeşitliliği ve kamusal alan dinamiklerini temel alan toplumsal değerleri, adalet ve hukuk temelinde adil bir sistemdeki ekonomik yapılanmayı kendi özü olarak holistik bir çerçevede kabul etmesi beklenmelidir. Ancak bu açıklama çerçevesinden baktığımızda sürdürülebilir bir yaşam için dönüşümün radikal olması yeterli değildir. Radikal bir dönüşüm için planlanacak yöntemlerin de radikal yöntemler olması gerekir. Dolayısıyla sürdürülebilir bir kalkınmanın radikal olmasından bahsedildiğinde bu sürdürülebilirliğin öze bağlı olması, tutarlı ve istikrarlı olması beklenmelidir (Hajer vd.; 1995; Healey, 2008; Isaksson ve Hagbert, 2020; Strazds, 2019; Temper vd., 2018).

Sürdürülebilirlik stratejilerinin kalıcı ve dirençli etkiler yaratması için, bu kavramın her zaman kalkınma ile bağlantılı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kalkınmanın demokrasi ve kamusal alan ile ilişkisi tartışmasız bir gerçektir. Demokrasi perspektifinden ele alınan bir kalkınmada kamusal alanın, sürdürülebilirliğin temel bir dinamiği olarak rol alması gerekir. Bu nedenle, mimarlık ve şehircilik alanlarında kamusal alanın merkeze alınabilmesi için, sürdürülebilirlik kavramının radikal yapısı dikkate alınmalıdır. Ancak, radikal kavramının kavram tanımıyla dikkate alınması yeterli değildir, aynı zamanda kavramın yöntemlere nasıl uyarlanacağı konusunda derinlemesine anlaşılması ve yöntemlerdeki radikal yaklaşımların dikkate alınması önemlidir. Bu durum, mevcut yapısal paradigmalara meydan okuyarak, çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutları içeren bir yaklaşımın benimsenmesinin özellikle mimarlık, şehircilik ve planlama alanlarında nasıl yetersiz kaldığının anlaşılmasına da olanak verir. Her üç boyutta da yaklaşımlarda uygulama pratiklerine yönelik yöntemlerdeki radikal yaklaşımların ele alınması sayesinde, mimari ve şehircilik uygulamaları daha sürdürülebilir ve toplumsal ihtiyaçlara daha uygun hale gelebilir. Sürdürülebilirliğin yönetsel yaklaşımları kapsayan radikal doğası anlaşılabilirse, ilerleyen bölümlerde ele alınan kamusal alan dinamikleri ve umudun bağlayıcı gücüyle olan kavramsal ilişkiler daha iyi anlaşılabilir olacaktır. Bu bağlamda, üretimlerinde radikal yöntemler kullanılarak, öze bağlı, yapılaşma amacına uygun olan ve yerel kültüre dayanan örnekler verilebilir. Bu örneklerin günümüzde dahi yapılabileceği öngörülebilir.

İstanbul, Edremit ve Tahta Kuşlar köyünde bulunan etnografya müzesinde sergilenen Türkmen çadırı ve halılarının üretim ve kullanım süreçleri, yöntemlerindeki radikal yaklaşımlarla sürdürülebilirliğe değerli örnekler sunmaktadır. Ancak, bu örneklerin dönemi itibarıyla sürdürülebilirlik kavramına bilinçli bir şekilde odaklanmış olmamaları, yani sürdürülebilirliklerini bir hedef olarak belirlememiş olmaları dikkate alınmalıdır.



Fotoğraf 1. Yörede 1920'lere kadar kullanılmış olan son usta Ali Turzu tarafından üretilmiş orijinal olarak kalan tek Türkmen çadırı. Fotoğraflar Yazar tarafından Temmuz-2023'de çekilmiştir.

Fotoğraf 1'de görülen görsellerde 'Topak-Keçe-Turluk' çadır olarak sergilenen çadır detayları görülmektedir. Bu çadırın üretiminde kullanılan ahşap, yöresine göre özellikle suya dayanıklı yerel ağaçlardan seçilerek üretilir. Yaklaşık 200-300 yıllık bir ömre sahiptir (BBB TV, 2023; H. Kudar, kişisel görüşme, 2 Ağustos 2023; S. Kudar, kişisel görüşme, 3 Eylül 2023). Taşınabilir ve yeniden kurulabilir bir sistemdir. Çadırın üretim süreci ve üretim biçimi değerli ve sürekli bir iş gücü barındırır. Yerel üretimin canlılığında önemli bir etkidir. Çadırı üretenlerin sürdürülebilirlik ile ilgili hedefleri yoktur. Ancak radikal bir yaklaşım sergilemektedirler. Ortaya koydukları radikal tutum ile uzun ömürlü, dönüşümü olan, kolektif üretimi destekleyen ve yerel bir değer de üreten modüler bir sistem geliştirmişlerdir. Radikal olmanın öze bağlı niteliği açısından burada kaybedilmiş olunan değerler önemlidir. Sürdürülebilir bir kalkınmanın aynı radikal yaklaşımlarla devam ettirilebileceği ütopyik bir yaşam formunda bu çadırların günümüz teknolojileri ile yeniden yapılandırılarak üretilmeleri, afetlere yönelik olarak depolanmaları, ihraç edilmeleri ve hatta uluslararası deprem çadırlarına yönelik endüstriyel bir ürün olarak markalaşmaları beklenebilirdi. Bu modüler sistem günümüz mimarlığı açısından da çok değerli detaylar barındırmaktadır. Deprem ülkesi olan Türkiye'de ulusal nitelikte özel bir kültürel üretim alanı haline gelmesi mümkün olabilirdi. Afet dışı durumlarda uluslararası ihracatı, turizmi de destekleyen ekonomik kalkınmaya destek olan bir üretim alanı yapılandırılabilirdi.



Fotoğraf 2. Boyasız Halı. Fotoğraflar Yazar tarafından Temmuz-2023'de çekilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınmayı yerel ölçekte ele aldığımızda aynı radikal yaklaşım, Fotoğraf 2'deki görsellerde görülen yerel boyasız yün halının üretim ve kullanım özellikleri bağlamında da ortaya çıkmaktadır. Ama yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi kendi dönemindeki yerel halkın sürdürülebilirlik diye bir kaygısı yoktur. Sadece yerel üretimdeki radikal yaklaşım ile bunu sağlayabilmişlerdir. Duvarda asılı olarak görülen yün halı hiçbir boya içermemektedir. Gerçek bir radikal üretim biçimi söz konusudur. Yaratıcıdır ve yaratıcı olduğu kadar da radikal bir yaklaşımdır. Farklı siyah-beyaz-gri-mor-kahverengi koyunların tüylerinden yararlanılarak çok renkli bir halı üretilmiştir. Halının özelliği ömrünün kullandıkça artmasıdır. Halı üzerinde yaşadıkça parlamaktadır. Yıkandıkça parıldamaktadır. Solmaz, renkler birbirine karışmaz. Parladıkça da değerlenir... 200 yıllık bir ömürden bahsetmek mümkündür (BBB TV, 2023; H. Kudar, kişisel görüşme, 2 Ağustos 2023; S. Kudar, kişisel görüşme, 3 Eylül 2023). Kapitalist sistemin yarattığı tüketim anlayışıyla değil sürdürülebilirliğin özelliği olan radikal bir yaklaşımla üretilmiştir. Sürdürülebilir bir kalkınma tercihinde bu radikal üretim biçiminin yeni teknolojilerden de yararlanarak yerel istihdam açısından da artı değerler üretmesi beklenebilirdi eğer kalkınmanın sürekliliğinde radikal bakış açıları ele alınabilseydi! Tabii ki bu tür yaklaşımların küresel kapitalist paradigmanın hegemonyasında gerçekleştirilebilmesini beklemek ancak hayal kurmak olabilirdi... Ancak sürdürülebilirliğin temel değerlerinin, tüketim toplumunun yarattığı değerlerin karşısında yer alan radikal tutumlarla yapılandırılabilceğini anlamak ve radikal olunması gerektiğinin idrakine varmak belki de önemli bir başlangıç olabilir.

Gelecekteki koşullar her daim belirsiz ve karmaşık olacaktır. Dünyanın günümüzde içinde bulunduğu koşullardan yola çıkarak, sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımının gelecekteki koşulların olumlu ya da olumsuz olacağını öngörmesi mümkün değildir (Harvey, 2000; Harvey, 2020; Pereira vd., 2018). Ancak sürdürülebilirliği esas alan yaklaşımlar eylemlerimizin yönünü belirleme kapasitesine sahiptirler (Solnit, 2016). İşte tam da bu gerçeklik tutarlı bir politika, amaçtan sapmama gerektirir ki bu ancak radikal bir duruş ile mümkün olabilir. Bu duruş dünyadaki karmaşık, kültürel ve ekolojik sorunları çözmek için değişiklik ve çözüm bulmak yönünde bir duruş sergilemek olduğu için radikaldir (Burns, 2015).

Radikal sürdürülebilir yaklaşımlarda özellikle belli temel değerlerin değerli ve önemli olduğu savunulabilmektedir. Bu bakış açısıyla radikal bir sürdürülebilirliğin temel esaslarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkün olabilmektedir (Burns, 2015; Isaks-son ve Hagbert, 2020; Hajer vd. 1995; Healey, 2008; Strazds, 2019):

- Yerel değerleri, toplumsal hafızayı ve deneyim birikimlerini dikkate alan,
- Ekolojik sistemlerle dengede olan,
- Aktif, katılımcı ve ilişkisel olan,
- Toplumsal hareketleri dengeleyen, çeşitlikleri barındıran, iletişim odaklı olan,
- Otoriter sistemleri eleştiren sorgulayan.

Sürdürülebilir kalkınma için geliştirilecek yaklaşımlar her ne kadar teoride radikal olarak bu değerleri esas almış olsalar da bu değerlerle nasıl ve ne şekilde pragmatik süreçler planlanacağı önemlidir. Bunun yanı sıra ne tür araçların bu planlamada etkili olacağını tanımlanması da gereklidir.

2. Radikal Sürdürülebilirlik ve Kamusal Alan

Sürdürülebilirlik baskın sistemleri eleştirel bir şekilde sorgulayan ve daha ilişkisel, birbirine bağlı, yer temelli ve ekolojik sistemlerle denge içinde olan var olma ve hareket etme biçimlerine yönelik dönüştürücü kişisel ve toplumsal değişimler olarak da tanımlanmaktadır (Brown, 1998; Hajer vd. 1995; Healey, 2008; Isaksson ve Hagbert, 2020; Temper vd., 2018; Orr, 2007).

Literatürdeki farklı sürdürülebilirlik tanımlarına rağmen, tüm bu tanımların ortak olarak ilişkisellik ve işbirlikçilik olarak tanımlanan temel iki olguda birleştiği görülmektedir (Moore, 2016). Sürdürülebilirlik kavramının kendisi dönüşüm sürecinin özünü kapsayacak şekilde temelden bir yapılanma ortaya çıkarır ve özellikle de bu yönüyle radikal bir yapı arz eder. Ancak bu radikallik toplumsal ortamda kolektif ve katılımcı olarak yarattığımız bir şey olduğunda pragmatik çözümler yerleşikleşebilir. Dolayısıyla radikal bir sürdürülebilirliğin temel değerlerinin bir arada ele alınması ve pragmatik çözümler üretilebilmesi ancak kamusal özne bilinci geliştirmiş bir toplum ile birlikte olabilir. Başka bir ifadeyle bu tür çözümler ancak toplumda kolektif somut eylemler aracılığı ile gerçekleşebilirler. Otoriter yönetimler ile bu çözümlerin üretilmesi sürdürülebilirliğin radikal doğasına aykırıdır. Otoriter yönetimler merkezileşen yönetimlerdir. Eğer tek bir merkezi ütöpik vizyon oluşturulacak olursa iktidar erkinin değişimine bağlı olarak karar alma sürecinde vizyonun hedefleri ve sınırları da her farklı bakış açısıyla değişime uğrayacaktır. Bu sebepten ötürü merkezileşme süreci sürdürülebilirliği sekteye uğratır. Radikal sürdürülebilirlik ancak kolektif bilincin ortak bir gelecek için işbirlikçi projeler üretmesi aracılığıyla mümkün olabilir (Scruton, 2010). Katılımcılık çok önemlidir. Scruton, sürdürülebilirlik bağlamında farklı boyutlarda ve farklı disiplinlerde geliştirilen çözümlerin vaka, vaka keşfedilmesini gerektiğini öne sürer. Etkili sonuçların nadiren öngörülebileceğine dikkat çeker. Etkili çözümlerin yaşanan deneyimler üzerinden diyalog ve müzakere yoluyla ve istikrarlı yaklaşımlarla bir kolektif bellek ile aktarılabildiğinde etkili olacağını savunur. Bunlar 'biz' tutumunun benimsenmesi ile mümkün olabilir ve karşılıklı rıza normlarının aracılığıyla etkinlik ve süreklilik kazanır. Kalıcı değişim için demokrasi şarttır. Değişim kademeli olur (Scruton, 2010).

Gelecek hakkında işbirlikçi hikayeler inşa etmeyi gerektiren pragmatik bir sürdürülebilirliğin toplum nezdinde kabul görmesine ve dikkate alınmasına ihtiyaç vardır (Moore, 2016). Sürdürülebilir pedagoji önemli bir araç olacaktır. Ancak kamusal alan oluşumlarının ve kamusal alandaki deneyim birikimlerinin bu yöndeki değerlerin gelişmesinde çok büyük rolü olacağı da bir gerçektir (Arendt, 2011; Berkday, 20012; Habermas, 2014; Negt ve Kluge, 1993; Negt ve Kluge, 2018; Timur, 2017). Dolayısıyla

sürdürülebilir bir kalkınmanın demokrasiye ihtiyacı vardır. Demokrasinin temel araçlarından olan kamusal alanların varlığı kolektif belleğin insan ve yaşam odaklı değerler ile gelişiminde büyük rol oynar (Touraine, 2011; Touraine, 2014; Halbwachs, 2016; Halbwachs, 2018). Dolayısıyla kamusal alan sürdürülebilirlik pedagoji için önemli bir araçtır. Ekolojik sistemler sürdürülebilirlik normlarına bağlı olarak, bize ilişkilerin esas olduğunu ve birbirine bağlı ilişkilerin birincil önemde olduğunu göstermektedir. Kamusal alan dinamikleri bağlamında da kamusal özne de olabilen bireylerin iletişim, temas ve eylemleri ile kurulan ilişkiler üzerinden oluşan deneyim aktarımları ve deneyim birikimleri sürdürülebilir pedagoji için önemli bir sosyal sermaye oluşturur (Burns, 2015; Field, 2008; Putnam, 2000; Putnam, 2010). Sürdürülebilirlik pedagojisi, tematik ve birlikte yaratılan, baskın normları eleştirel bir şekilde sorgulayan ve farklı bakış açılarını içeren, aktif, katılımcı ve ilişkisel olan ve belirli bir yere dayanan dönüşümsel sürdürülebilirlik öğrenimi yaratmak için bir araç olarak sunulmaktadır (Burns, 2015). Bu pedagojik normlar, kamusal alanın temel dinamikleri ile güçlenebilecek normlardır (Wamsler vd., 2017). Örneğin sürdürülebilir bir pedagojik tasarım, kalkınmanın ekolojik boyutunda ekolojik sistemlerin sürdürülebilir ve yenileyici sistemler yaratmak için en iyi öğretmenlerimiz olduğunu kabul ederek ekolojik sistemlerin bilgeliğinden yararlanan radikal bir yaklaşım sergiler. Türkmen halısı ve Türkmen çadırı örneklerinde olduğu gibi kültürel ve yerel bellekten ve deneyim birikimlerinden de yararlanır. Kamusal alan oluşumlarının, birlikte üretimi, katılımcılığı, eleştirel düşünceyi, politik eyleme becerisini güçlendirdiği düşünüldüğünde, bu ortamların kentsel bellek ve toplumsal hafızada sürdürülebilirlik pedagojisinin yerleşikliği ve yaygınlaşmasında etkili olacağı beklenir. Ayrıca bir başka açıdan bakacak olursak da egemen güç haline gelen tüketim değerleri üzerinden hakimiyet kuran kapitalist paradigmanın karşısında eleştirel değerlerin anlam kazanmasında en etkili olan araç da yine kamusal alandır.

3. Radikal Sürdürülebilirlik ve Kamusal Alanda Umud Olgusu

Sürdürülebilirlik kavramı, kalkınma ile direkt ilişkili olmasından yola çıkarak ele alındığında, sürdürülebilirliğin sosyal boyutu çerçevesinde; adalet, eğitim, istihdam gibi alanlardaki temel değerler açısından demokratik bir yapılanmaya ihtiyaç duyacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Bu bakış açısıyla kamusal alanın sürdürülebilirlik bağlamında irdelenmesi ve önemsenmesi gerekir.

Kamusal alan kavramını irdeleyen başlıca teorisyenlerin ortak görüşü olarak kamusal alan demokrasinin temel araçlarından biridir (Arendt, 2011; Berkday, 2012; Habermas, 2014; Negt ve Kluge, 1993; Negt ve Kluge, 2018; Timur, 2017). Kamusal alanın sürdürülebilirliği ve çeşitlenmesi, demokrasinin gelişmesi ve demokratik bir yaşamın sürdürülebilirliği için de gerekli bir koşuldur.

İnsanlığın olgunluğunu temel alarak, insanlık durumu açısından kamusal alan teorisini yapılandıran Arendt 'in felsefesinin temelinde, iyiliğin radikal olabileceği, kötülüğün ise ancak aşırı olabileceği görüşü yatmaktadır. Bu bakış açısıyla sürdürülebilirliğin radikalliğinde de insanlık için erdemli sonuçların hedef alınıyor olması beklenmelidir. Arendt için kamusal alan erdemli bir insan olmak isteyen bireylerin sorumluluk bilinciyle özgürleştikleri bir alandır. Kamusal alan toplumun erdemli yaklaşımlarla olumlu dışsallıklar ürettikleri ve kamusal faydaya hizmet ettikleri bir alandır. Kamusal fayda için her türlü çeşitlilik ile bir arada kolektif eylem ve kolektif üretim gerekir. Bunun için deneyim birikimlerinden ve kültürel bellek ile toplumsal hafızadan yararlanmaya da ihtiyaç vardır. Ancak o zaman Arendt'in erdemli bir yaşamın aracı olduğunu savunduğu kamusal alanın sürdürülebilirliği mümkün olabilir (Arendt, 2011; Berkday, 2012).

Kamusal alanı aşındıran temel unsurların en başında kapitalist sistemin kendisi gelmektedir. Tüketim toplumu ile oluşan kitleselleşme ve/veya aşırı bireyselleşme kamusal alanların oluşmasında etkili olabilecek zeminlerin varlığını ortadan kaldırır. Bu aşınma otoriter rejimlerin merkezîyetçi yapısıyla daha da güçlü bir etki elde eder. Kapitalist sistem de bunu kullanır. Ancak kamusal alanların varlığını en çok tehdit eden unsur Arendt'in deyişiyle 'kötülüğün sıradanlığı'dır (Arendt; 2022). Burada sıradan

kötülükten bahsedilmemektedir. Kötülüğün kendisinin sıradanlaşmasından yani olumlu dışsallık yaratmayan hatta bireysel çıkarları esas alan, kamu yararı gözetmeyen, kamunun mallarını kendi çıkarına kullanan bireyin sıradan davranışlarının yaygınlaşıp bir norma dönüşmelerinden bahsedilmektedir. Baudrillard da tüketim toplumunu tanımlarken 'kötülüğün şeffaflığı'ndan bahsetmektedir (Baudrillard, 2013; Baudrillard, 2020). Tüketim toplumuyla bireyler artık ne istediğini bilmeyen, hâkim erkin istedikleri ile kodlanan bir yaşam formuna dönüşmektedirler. İstemek, bilmek, yapabilmek eylemleri terk edilmekle kalmaz, ikinci bir merci olarak sermaye erkinin yarattığı tüketim toplumu değerleri ile tümünden genel olarak ilga edilirler (Bali, 2010; Baudrillard, 2013). Bu bakış açısıyla ortaya çıkan yaşam normlarına baktığımızda insanın erdemli olma hedefinin de değersizleştiğini görmek mümkündür. Bu erdemli insanın yaşam normlarının da yok olması anlamına gelir. Bu durum sürdürülebilir bir kalkınmanın ihtiyaç duyacağı sosyal boyutu açısından çıkmaz bir yoldur. Sosyal kalkınmanın sürdürülebilirliği erdemli insan sermayesine ihtiyaç duyar. Bu perspektiften bakıldığında sürdürülebilir bir kalkınma için özellikle Putnam'ın tanımladığı çerçevedeki bir sosyal sermayenin sürekliliği önem arz eder (Putnam, 2000; Putnam, 2010). Kamusal alanı canlandıran sosyal sermayenin tanımına Jacobs da önemle yer vermektedir (Jacobs, 2011). Zira kamusal alan sürdürülebilir olduğunda ve çeşitlendiğinde sürdürülebilir kalkınma açısından da ihtiyaç duyulan kolektif belleği güçlendirir. Kolektif bellek ile aktarılan deneyim birikimleri sürdürülebilir bir sosyal kalkınmanın ihtiyaç duyacağı sosyal sermaye için önemlidir (Field, 2018; Putnam, 2000; Putnam, 2010). Kamusal alan kavramının önemli ilk teorisyenlerinden olan Arendt ile Negt ve Kluge'nin tanımladıkları kamusal alan dinamikleri bağlamında rol oynayan bir sosyal sermaye için kolektif belleğin önem arz ettiği ele alınan teoriler kapsamında anlaşılır olmaktadır (Arendt, 2011; Berktaş, 2012; Negt ve Kluge, 1993; Negt ve Kluge, 2018). Kolektif belleği güçlendiren deneyim birikimleri kamusal alanın sürekliliğinde önemli rol oynar. Nitekim Alexander'ın çalışmalarında da toplumsal belleğin, bir toplumun sosyal sermayesinin bir bileşeni olduğu ve toplumun ortak belleğinin, sosyal ilişkileri ve toplumsal bağları şekillendirdiği öne sürülür (Alexander, 2003; Alexander, 2006). Örneğin, Alexander'ın "The Civil Sphere" adlı eseri, toplumsal bağların oluşumunda ve sürdürülmesinde kolektif belleğin önemini vurgulamaktadır (Alexander, 2006). Bu bağlamda, sosyal sermayenin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde toplumun ortak belleğinin kritik bir rol oynadığı anlaşılır olmaktadır. Alexander'ın çalışmaları, toplumsal bellek ve sosyal sermaye kavramlarını bir araya getirerek, toplumların işleyişini ve güçlü toplumların nasıl oluşturulabileceğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşımla ele alınan bir sosyal sermaye sayesinde kalkınmanın sosyal boyutunda radikal bir sürdürülebilirlik yaşam alanı bulur. Bunun için ihtiyaç duyulan araç ise kamusal alandır. Kamusal alan adı verilen ortamların çeşitlenmesi ve yaygınlaşmasıyla bu çıkmaz yoldan çıkmak mümkün olabilir. Aşınan demokrasilerde, kamusal alanın işlevini yitirmesinde kamusal öznelerin yok oluşu önemli bir etkidir. Kamusal alana aktif katılım için bireylerin özgürce ifade edebilme, eyleyebilme, cesaret gösterebilme becerilerini kazanmış olmaları gerekir. Bu becerilerin kazanımı ise umut olgusunun bireyde varlığını ve sorumluluk bilinciyle gelişmiş olmasını gerektirir. Bunun için ise kolektif eylemlerle kamu yararı yaratma arzusunun kazanmış olmak gerekir. Bu ancak kolektif bilinç, iş birliği ve dayanışma ile kazanılabilir. Bu niteliksel değerlerin hepsi kamusal alanın temel dinamikleri arasında yer alır (Bengü, 2018). Bu umut duygusunun özgür bilincine mutlak ihtiyacı vardır. Ancak bu özgürlük sorumluluk duygusuyla bir arada olamadığı sürece yozlaşır ve kapitalist sistemin tüketim toplumunu güçlendirmekte kullandığı bir argümana dönüşür. Kamusal alanda gerçekleşen ve kamu yararı odaklı kolektif bilincin bireyde yeşerttiği umut bir yanı sıra sorumluluk olan gerçek özgürlük olgusuna ihtiyaç duyar (Arendt, 2011; Berktaş, 2012).

Kamusal alanı canlandıracak ve/veya canlı tutacak umut kendini kandırmak ve avutmaktan farklı bir olgudur. Umudun iyimserliği besleyen bir olgudur. Gerçekçi olmayan bir pozitiflik değildir. Gerçek umut iyiye ve kötüye yer açar. Hem gerçeği hem olasılığı kabul eder. Sorunun ciddiyetini uzaklaştırmaz, önemini azaltmaz veya inkâr etmez (Lertzman, 2012). Dünyanın yaşamakta olduğu türbülansa rağmen dünyayı daha iyi bir yer yapmaya yönelik inanç ve arzu ile beraber sorumluluk bilincini de içerir (Shade,

2001). Orr'un otantik olarak da tanımladığı umut olgusu iyimserlikten değil ayakları yere basan bir maddeden yapılmıştır (Orr, 2007). Radikal umut daha uzağa ulaşmak için sonuca odaklanmadan süreç odaklı olarak eyleme geçebilme cesareti gerektirir (Van Hooft, 2014).

Otoriter rejimlerde kamusal alanın varlığı baskılanır ve kamusal alan görünmez olur (Sennett, 2010; Arendt, 2011). Bu sistemlerde korku ve ümitsizlik yaratan olgular en temelde umudun yok olmasını sağlar. Dolayısıyla toplumda sürdürülebilirlik kavramının da ancak ulaşılmaz bir ütopya olarak düşünülmesi eğilimi yaygın bir kanı olur (Lertzman, 2012). Tüketim toplumunun değerleriyle sürdürülebilirlik kavramı bir prestij unsuru haline getirilirken kavramın da içi boşaltılır. Kavram bir pazarlama aracı olmaktan öteye gidemez.

Daha iyi sürdürülebilir bir gelecek için toplumsal hafızada, bizi motive eden umudun yeterince temsil edilebilmesi gerekir (Webb, 2013). Webb, sürdürülebilir bir geleceğin ihtiyaç duyacağı umudun sabırlı, kararlı, eylemsel, eleştirel, dönüştürme gücüne sahip olduğunu savunur (Webb, 2013). Ancak umudun bu nitelikleri taşıyabilmesi kolektif eylem içinde yer alabilmesiyle anlamlı olabilir. Dolayısıyla kamusal alanın varlığı bireylerdeki umudun bu nitelikleri kazanabilmesi için büyük önem arz eder. Vizyon oluşturma süreci yoluyla eyleme ilham verir. Ayrım gözetmeksizin herkes bu sürece doğrudan dahil edildiğinde, eylemlilik duygusunu deneyimleyerek içsel olarak harekete geçmeye motive olur. Çünkü insanlar kendilerini tanımladıkları bir mücadeleye girdiklerinde neyi ve neden öğrenmeleri gerektiğine de karar verirler (Miles, 1996).

Radikal bir sürdürülebilirlik olgusu gücünü bağlamından ve köklerinden alır. Radikallik bir hareket noktasını belirler. Eyleme ihtiyaç duyar. Dolayısıyla bilinçli bir eylem içerir. Mevcut aksayan sistemleri kökten düşünmek suretiyle umudun eleştirel özelliğini kullanarak hareket için motivasyon sağlar. Bundan dolayı sürdürülebilirlik motivasyon olarak umuda ihtiyaç duyar (Coté ve de Peuter, 2007).

Tek başına umudun dünyayı dönüştüreceği düşüncesi ve bu tür naiflikle girişilen eylem, umutsuzluğa, karamsarlığa ve kaderciliğe giden kestirme bir yoldur. Ancak umut olmadan da bir şeyler yapmaya çalışmak, dünyayı iyileştirme mücadelesine girilerek bu mücadelenin hesaplanmış eylemlere veya salt bilimsel bir yaklaşıma indirgenmesine neden olmak da anlamsız bir yanılsama olur (Freire, 1994).

Umut eleştirel bir yön barındırır. Eleştirel umut, bağlama dayanır. Çünkü onu eleştirir. Olumsuz olumsuzlar. Baskın, baskıcı sistemlere meydan okuyan bir tutum barındırır. Daha iyi bir yaşam için çıkış noktası önermez. Ancak kolektif eylem ile eylemi amaçlayan düşüncüyü motive etmeyi amaçlayan bir varış noktası amaçlar (Coté ve de Peuter, 2007). Umut, tüm bu nitelikler bağlamında kamusal alanın ihtiyaç duyduğu canlı kamusalılık için önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamusalılığın güçlenmesinde etkilidir. Ancak aynı zamanda da kamusal alanda üretilen olumlu dışsallıklarla sürdürülebilirliğin ihtiyaç duyduğu radikal umudun da canlı kalmasını sağlar. Radikal sürdürülebilirliğin ihtiyaç duyacağı umut pedagojisinin teorik anlamda canlı bir kamusalılık ile desteklenmesi mümkün gözükmektedir.

SONUÇ:

Radikal kelimesi gündelik dilde ağırlıklı olarak değişim kelimesi ile birlikte kullanılmaktadır. Ancak radikal olan her zaman değişmek zorunda değildir. Ama sürdürülebilir olmak zorundadır. Tıpkı Türkmen Çadırı ve halısı örneğinde olduğu gibi. Radikal bir değişim ihtiyacı olduğunda en önce eleştiri getirmek gerekir. Tam da bu sebepten dolayı radikal kelimesi eleştirel olma haliyle zaman zaman karıştırılır. Radikal sürdürülebilirlik uzun vadeli bir gelişme sürecidir ve sürekli gelişmektedir. Gerçekleşmesi umut pedagojileri aracılığı ile olur. Daha iyi bir gelecek için sürdürülebilirlik tartışmalarında bizi motive eden umudun yeterince temsil edilmemesi şaşırtıcıdır. Sürdürülebilirliğin radikal bir yaklaşımla ele alınabilmesi umudun temsil edilmesini gerekli kılar (Harvey, 2000; Harvey, 2020; Kelsey, 2016).

Sürdürülebilirlik radikal bir yapıya sahip olamadığı sürece, kapitalist paradigma içinde sermayenin bu kavramı tüketim toplumunun çıkarları doğrultusunda rant için araçsallaştırması kendini sürekli tekrar edecektir. Bu durum kavramın içinin boşalmasına ve tüketim kültürünün prestij saydığı değerleri ile doldurularak yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır (Bali, 2011; Baudrillard, 2013; Hajer vd. 1995; Harvey, 2000; Harvey, 2020; Healey, 2008; Isaksson ve Hagbert, 2020; Temper vd., 2018).

Sürdürülebilirlik kavramı kalkınma kavramı ile birlikte kullanıldığında bütüncül yapısına ve kelimenin özüne odaklanılmalıdır. Sürdürülebilirlik ekolojik, ekonomik ve sosyal boyutları içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma bu her üç boyutta gereken gelişmeler holistik olarak sağlanabildiğinde mümkün olabilir. Sosyal boyutu açısından hukuk, eğitim ve istihdam alanlarında gerekli adil düzenlemeler sağlanamadığı sürece gerçek bir sürdürülebilir kalkınmadan da bahsedilemez. Dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramından bahsedildiğinde demokrasinin de esas alınması gerekir. Zira sosyal boyut açısından gereken yöntem ve yaklaşımların gerçekleştirilebilmesi yer kürede şu an için geçerli olan yönetim sistemleri arasında ancak demokrasi ile mümkün olabilmektedir.

Sürdürülebilirlik olgusu, umut pedagojisi bağlamında dikkate alındığında, demokrasinin aşındığı ve/veya az geliştiği toplumlarda radikal bir sürdürülebilirliğin kamusal alanların ve kamusal alanın canlanmasıyla desteklenebileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu ilişki açısından umut olgusu ve umut pedagojisi ayrı bir önem kazanmaktadır. Özellikle eğitim bilimi ve felsefe alanlarındaki araştırmalarda, sürdürülebilirliğin pedagojisi bağlamında yapılan çalışmalar vardır. Bu çalışmalardan bazılarında sürdürülebilirlik pedagojisi açısından umut pedagojisine yönelik yaklaşımlar detaylı olarak ele alınmıştır. Teorik çerçevede sürdürülebilirliğin ihtiyaç duyduğu umut pedagojisinin, kamusal alanı canlandıran kamusal alanın yarattığı kolektif bilinç ile desteklenmesi de mümkün gözükmektedir. Bu bakış açısıyla kamusal alanların canlanması büyük önem arz etmektedir. İnsanoğlunun kamusal alanları var edebildiği yönetim biçimi demokrasi olduğundan demokratik yönetim biçimi de sürdürülebilirlik bağlamında bu yönüyle ayrı bir önem kazanmaktadır. Otoriter rejimlerle radikal bütüncül bir sürdürülebilirliğin başarılabilmesi mümkün değildir.

Kamusal alanlar niteliksel özellikleriyle kamu yararı gözeterek erdemli mal üreten olumlu dışsallıklar yaratan ortamlar olarak dikkate alındıklarında ortaya çıkan kolektif bilinç, dayanışma, işbirliği gibi olguların sorumluluk bilincini de güçlendirerek umudu ve dolayısıyla sürece odaklı üretkenliği destekleyeceği teorik olarak ortaya konulabilmektedir. O yüzden üstüne basarak tekrar belirtmek gerekir ki; sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna baktığımızda demokrasinin temel araçlarından biri olan kamusal alanın, sürdürülebilirliğin pedagojisi için ihtiyaç duyulan normların yerleşikliği ve süreklilik kazanmasında, ihtiyaç duyulan umut pedagojisinin beslenmesinde işlev görebilecek önemli bir araç olarak ele alınması beklenebilir. Ancak bunun için kamusal alanın da çeşitlenmeye ve sürdürülebilir bir geleceğe sahip olabilmeye ihtiyacı vardır. Özellikle aşınan demokrasilerde bunun sağlanabilmesi için umudun pedagojisinin irdelenmesi ve eğitim müfredatlarına da dahil edilebilmesi gerekir. Bu da ulus bazlı değil evrensel olmalıdır.

Sürdürülebilirliğin baskıcı sistemleri eleştiren ve sorgulayan, yerel, kültürel ve ekolojik sistemlerin bilgeliğinden yararlanan radikal bir yapısı vardır. Bu radikal yapı kamusal alanın baskıcı sistemlere karşı duran eleştirel yapısıyla örtüşmektedir. Kamusal alanın kiteselliğe karşı çıkan, kamu yararına yönelik olumlu dışsallık yaratan üretken ortamı da sürdürülebilir olmak için radikal olmak zorundadır. Bu ortam sürdürülebilir olduğunda ve çeşitlendiğinde sürdürülebilir kalkınma açısından da ihtiyaç duyulan kolektif bilinci var eder. Kolektif eylemlerle gelişen deneyim birikimleri sürdürülebilir bir sosyal kalkınmanın ihtiyaç duyacağı sosyal sermayeyi besler ve büyütür (Field, 2018; Putnam, 2000; Putnam, 2010).

Sürdürülebilirlik olgusuna yönelik çalışmaların, radikal yaklaşımlar doğrultusunda, kuramsal, teorik ve saha araştırmalarına dayalı multidisipliner araştırmalar bağlamında geliştirilmesi gereklidir. Bu olguya radikal doğası üzerinden yaklaştığımızda, sosyal sürdürülebilir kalkınma bağlamında sadece kamusal alanların önemi hususunda bile farklı bir boyutuyla ortaya çıkmaktadır. Radikal doğası üzerinden sürdürülebilirliğe bakmak, ekolojik ve ekonomik boyutlar açısından da farklı açımları doğuracaktır.

Her türlü sürdürülebilirlik yaklaşımı için umut olgusu gereklidir. Kamusal alan da kolektif bilinci güçlendiren yapısıyla bu umut pedagojisini besler. İleri demokrasilerde kamusal alanların canlılığı kamusal mekanların³ planlamasında en önemli hedeflerden birisidir. Kamusal mekanların umut pedagojisini ne kadar etkileyebildikleri üzerinde durulması ve araştırılması gereken bir çalışma konusu olabilir. Gelişmekte olan demokrasilerde ise kentsel planlama için sürdürülebilirlik ve umut pedagojilerinin kamusal alan ile olan ilişkisi üzerinden mekânsal planlamada farklı bakış açıları geliştirilmesi mümkün olabilir. Daha da sınırlı bir ölçeğe indirgeyerek mimarlık disiplini açısından konuya baktığımızda, kamusal alana hizmet edebilecek mekânsal araçlar açısından sürdürülebilirlik ve umut pedagojilerindeki dinamikleri belirlemek önemli bir çalışma olacaktır. Mimarlık ölçeğinden yola çıkarak kentsel planlamada kamusal mekân işlevi görebilecek farklı araçları keşfetmek ve/veya geliştirmek mümkün olabilir mi? Bu ve bunun gibi merak konusu olacak soruların araştırılabilmesi için öncelikle multidisipliner ortak bir merakın ve heyecanın paylaşıldığı, interdisipliner araştırmaların yapılandırılması gereklidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarın diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığına ilişkin beyan ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur, buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir

Teşekkür: Tahta Kuşlar Etnografya Müzesi Yöneticisi Selim Kudar ve Müze Sorumlusu Hasan Kudar'a yerel kültürün devamı için topluma kattıkları değerler, bu makaleye de sağladıkları katkılar için teşekkürü bir borç bilirim. Hasan Turgut Aker'e de her türlü manevi desteği ve kavramların araştırılması sürecindeki katkıları için, teşekkür ederim.

KAYNAKÇA:

Altınok A.E. (2013). Sürdürülebilir Kalkınmanın Sürdürülemezliği, *Denetim, KIDDER*, Kamu İç Denetimcileri Derneği, 39-44. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/208773>

Alexander, J. C. (2003). *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. New York, Oxford University Press.

Alexander, J. C. (2006). *The Civil Sphere*. New York, Oxford University Press.

Arendt, H. (2011). *İnsanlık Durumu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Arendt, H. (2022). *Kötülüğün Sıradanlığı*. İstanbul: Metis yayınları.

Bali, R. N. (2010). *Tarz-ı Hayat'tan Life Style'a*. İstanbul: İletişim yayınları.

Baudrillard, J. (2013). *Tüketim Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.

- Baudrillard, J. (2020). *Kötülüğün Şeffaflığı*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- BBB TV. (2023, Ağustos, 28). *Balıkesir'e Değer Katanlar | Tahtakuşlar Etnografya Galerisi* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=-WAK7HPhKGg>
- Bengü, D. (2012). *Yapı üretim sürecinde LEED yeşil bina sertifika sisteminin değerlendirilmesi, Türkiye'den örnekler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Mimarlık Yapı Anabilim Dalı. YÖK Ulusal Tez Merkezi: 322644.
- Bengü, D. (2018). Şehircilik ve Kamusal İlişkisinde Ekinsel Üretim (Culturevation) Rolü ve Etkisi. *Planlama Dergisi*, 28(2):127-142.
- Berktaş, F. (2012), *Dünyayı Bugünde Sevmek (Hannah Arendt'in Politika Anlayışı)*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Burns, H. (2015). Transformative sustainability pedagogy learning from ecological systems and Indigenous wisdom. *Journal of Transformative Education*, 13, 259-276. <https://doi.org/10.1177/1541344615584683>
- Coté, M., Day, R., & de Peuter, G. (2007). *Utopian pedagogy: Radical experiments against neoliberal globalization*. Toronto, Canada: University of Toronto Press
- Dewey, J. (1985). Context and thought. In J. A. Boydston (Ed.), *John Dewey: The later works, 1925-1953* (pp. 3-21). Carbondale: IL: Southern Illinois University Press.
- Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Freire, P. (1994). *Pedagogy of hope*. New York, NY: Bloomsbury
- Habermas J. (2014). *Kamusalın Yapısal Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hajer, M. (1995). *The Politics of Environmental Discourse*. England: Clarendon Press.
- Halbwachs, M. (2016). *Hafızanın Toplumsal Çerçevesi*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Halbwachs, M. (2018). *Kolektif Bellek*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Harvey, D. (2000). *Spaces of hope*. Los Angeles, CA: University of California Press.
- Harvey, D. (2020). *Umut Mekanları*. İstanbul: Metis yayınları.
- Healey, J. (2008). *Sustainable Living*. Thirroul, N.S.W. : Spinney Press
- Isaksson K. ve Hagbert P. (2020). Institutional capacity to integrate 'radical' perspectives on sustainability in small municipalities: experiences from Sweden. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 36, 83-93. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2020.05.002>
- Jacobs, J. (2011). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kelsey, E. (2016). Propagating collective hope in the midst of environmental doom and gloom. *Canadian Journal of Environmental Education*, 21, 23-40.
- Lange, E. (2013). Interrogating transformative learning: Canadian contributions. In T. Nesbit (Ed.), *Building on critical traditions: Adult education and learning in Canada* (pp. 107-116). Toronto, Canada: Thompson Educational Publishing Inc.

- Lertzman, R. (2012). Researching psychic dimensions of ecological degradation. *Psychoanalysis, Culture & Society*, 17, 92 -101.
- Miles, A. (1996). Adult education for global social change: Feminism and women's movement. In P. Wangoola ve F. Youngman (Eds.), *Toward a transformative political economy of adult education: Theoretical and practical challenges* (pp. 277–292). DeKalb, IL: LEPS Press, Northern Illinois University.
- Moore, S. (Ed.). (2016). *Pragmatic sustainability*. London, England: Routledge.
- Negt, O., Kluge, A. (1993). *Public sphere and experience: Toward an analysis of the bourgeois and proletarian public sphere*. Ed: Labanyi, J. O. Daniel, A. Oksiloff. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Negt, O., Kluge, A. (2018). *Kamusallık ve Tecrübe*. İstanbul: Notabene.
- Orr, D. (2007). Optimism and hope in a hotter time. *Conservation Biology*, 21(6), 1392–1395. <https://www.jstor.org/stable/4620979>
- Öncü, A. ve Weykand, P. (Eds) (2010). *Mekan, Kültür, İktidar / Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler* İstanbul: İletişim yayınları.
- Özcan, K.G. (2019). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Başarısızlığı, Sürdürülebilir Kalkınmaya Eleştiriler Ve Hakim Çevre Anlayışına Alternatif Yaklaşımlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı. YÖK Ulusal Tez Merkezi: 564564.
- Pereira, L. M., Hichert, T., Hamann, M., Preiser, R., & Biggs, R. (2018). Using futures methods to create transformative spaces: Visions of a good Anthropocene in southern Africa. *Ecology and Society*, 23(1), 19. <https://www.jstor.org/stable/26799045>
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R. (2010). Tek Başına Bowling: Amerika'nın Azalan Sosyal Sermayesi. *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri*, Derleyenler: M. M. Şahin ve A.Z. Ünal, 121-142. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Scruton, R. (2010). *The uses of pessimism: And the danger of false hope*. New York, NY: Oxford University Press.
- Sennett, R. (2010), *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sev, A. (2009). *Sürdürülebilir Mimarlık*. İstanbul: YEM Yayınları
- Shade, P. (2001). *Habits of hope: A pragmatic theory*. Nashville, TN: Vanderbilt University Press.
- Strazds, L.M. (2019). Radical hope: Transforming sustainability. *Journal of Sustainability Education*, 21, 1-18. <http://www.susted.com/wordpress/wp-content/uploads/2019/12/Strazds-JSE-December-2019-General-Issue-PDF.pdf>
- Solnit, R. (2016). *Hope in the dark* (3 rd ed.). Chicago, IL: Haymarket Books.

- Temper L., Walter M., Rodriguez I., Kothari A., Turhan E. (2018). A perspective on radical transformations to sustainability: resistances, movements and alternatives. *Sustainability Science*, 13, 747-764. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0543-8>
- Timur, T. (2017). *Habermas'ı Okumak*. İstanbul: Yordam Kitap
- Touraine, A. (2011). *Birlikte Yaşayabilecek miyiz?*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Touraine, A. (2014). *Demokrasi Nedir?*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- United Nation. (2023, Eylül). An opportunity to move forward. <https://www.un.org/en/conferences/environment/johannesburg2002>
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Van Hooft, S. (2014). *Hope*. New York, NY: Routledge.
- Wamsler C., Brossmann J., Hendersson H., Kristjansdottir R., McDonald C., Scarampi P. (2018). Mindfulness in sustainability science, practice, and teaching. *Sustain Sci*, 13, 143-162. <https://doi.org/10.1007/s11625-017-0428-2>
- Webb, D. (2013). Pedagogies of hope. *Studies in Philosophy and Education*, 32(4), 397-414.
- World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press, p. 27.
- Yırtıcı, H. (2005). *Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

Sustainability became a prominent global development-oriented concept in the last quarter of the 1980s. Sustainability has been examined and researched in many disciplines, particularly economics, across all three dimensions of development. It is a concept that continues to be studied and researched in urban planning and architecture literature with all three dimensions. With the dominant spatial organization dynamics of the capitalist paradigm and practices in the service of capital shaped by rent-oriented forms of production, the concept of sustainability is transformed into marketing tools for market dynamics. The fact that sustainable development can only be effective through holistic planning strategies in all three dimensions, including interdisciplinary and global relations, is generally ignored. Taking this fact into account is possible only by theoretically examining the essence of the concept. The concept of sustainability, which is dealt with by separating it in the context of disciplines and customizing it according to the special fields of expertise under each discipline, for example, sectoral separations such as the concept being dealt with in the context of 'sustainable materials' in architecture, leads to the abandonment of the knowledge that sustainability is dealt with on the axis of development and the attribution of different definitions that add an element of prestige to the concept. The capitalist paradigm, which aims to grow rapidly, also uses differentiating the definitions of concepts with a focus on consumption as a basic method in line with its own interests. From this perspective, this article argues that the concept of sustainability, which should be considered in the axis of development, should be 'radical.' From a radical perspective, the necessity of a democracy for sustainable development is inevitable. Therefore, one of the main objectives is to reveal the importance of the public sphere in terms of radical sustainability. Through theoretical and conceptual relationships on the axis of the public sphere and development, we attempt to explain how hope creates a binding effect in the context of these relationships. Although this theoretical approach seems to be related to the social dimension of development, it is intended to draw attention to the fact that the theorems to be developed in this direction will form an important basis for planning effective long-term strategies for sustainable development, based on the principle that there can be no development without democracy.

Research Questions:

Why should sustainability be radical? Why is the public sphere important for sustainable development? What is the role of hope in the public sphere and in educational pedagogy? Can the public sphere and hope guide the planning for sustainable development?

Literature Review:

This study is based on multidisciplinary conceptual research and theoretical relationships. The theoretical and conceptual knowledge underpinning the research is drawn from literature in the disciplines of philosophy, political philosophy, and educational sciences. The theoretical works of Arendt, Habermas, Negt, and Kluge were used to analyze the concept of the public sphere.

Methodology:

This study was developed through in-depth research on concepts and theories. The definitions of concepts used in different disciplines and their relationships were analyzed and related through their qualitative characteristics. Based on the multidisciplinary literature review, a theoretical framework was proposed in line with the relationships between concepts in the context of radical sustainable development and the public sphere.

First, studies in literature in the context of 'radical sustainability' are utilized. Based on these studies, it is emphasized why sustainability should be viewed as a radical approach. Two local examples were used to define the explanation concretely. For sustainable development to be effective, all three dimensions should be holistically planned with this radicalism. However, this approach requires a democratic system. Sustainability of democracy requires a public sphere. As a basic tool for democracy, the public sphere plays an important role in

the context of sustainability. In order to sustain the vitality of the public sphere, the existence of the phenomenon of 'hope' as a motivation in daily life is needed. Literature from the disciplines of philosophy, political philosophy, and educational sciences is used to support this perspective.

Since the first quarter of the 2000s, studies on sustainability and pedagogy of hope have been conducted in educational sciences. These studies emphasize that pedagogies of hope are effective in assimilating the core values that they address in relation to all three dimensions of sustainable development. When we look at theories of the public sphere in political philosophy, it can be explained that continuity of the public sphere is also related to the phenomenon of hope. It can also be argued that the public sphere is an effective tool in sustainability pedagogy, within the framework of its theoretical definition. Thus, 'hope' appears as an important and necessary phenomenon both in the context of sustainability pedagogy and in the continuity of the public sphere that can be a tool of this pedagogy.

Results and Conclusions:

The results, based on the theoretical relationships between the concepts examined in the multidisciplinary framework in the previous sections, are summarized. Especially in the disciplines of architecture and planning, it has been pointed out that approaches can be developed for plan proposals that take into account pedagogies of hope and prioritize public sphere-oriented strategies and radical sustainability

EKLER:

1. Kamusal alan İngilizce 'public sphere' kelimesi karşılığı olarak kullanılmaktadır. Mekânsal olarak tanımlanamaz. Mekândan azadedir.
2. Radikal Sürdürülebilirlik tanımı için bkz: https://en.wikipedia.org/wiki/Radical_sustainability
3. Kamusal mekân kavramı İngilizce 'public space' kavramı karşılığı olarak kullanılmaktadır. Fiziksel mekânları işaret eder. Kentsel planlamada kamusal alanı canlandıran araçları kapsar. Dolayısıyla bu kavram çerçevesindeki araştırmalar ağırlıklı olarak genelde meydanlar, sahiller, parklar, sokaklar gibi rekreasyon mekanlarını odağına alır. Ancak tüketim davranışları ve mülkiyet ilişkileri üzerinden kapitalist mekânsal örgütlenmede rant değerinin ortaya çıkardığı mekân formları üzerinden kavramı irdeleyen çalışmalar da vardır. Ayrıca kavramın özellikle kamusal alan ile olan ilişkilerini de odağına alan araştırmalar yer almaktadır. Bu makalede de kamusal mekân kavramına kamusal alan ile ilişkisi bağlamında sınırlı olarak değinilmiştir. Dolayısıyla kavram ile ilgili literatüre makalede yer verilmemiştir.